

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра дошкільної і початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН ІПП

Світлана КОНДРАТЮК

25 січня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА

галузь знань **01 Освіта / Педагогіка**

спеціальність **013 Початкова освіта**

освітня-програма **Початкова освіта**

Мова навчання **українська**

Погоджено науково-методичною

комісією ННІПП

25 січня 2023 р.

Голова _____

Юлія БОНДАРЕНКО

доктор педагогічних наук, професор

Суми – 2023

Розробник:

Колишкіна Алла Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри дошкільної і початкової освіти

Протокол № 07 від 25 січня 2023 р.

Завідувач кафедри

Наталія ПАВЛУЩЕНКО

канд. пед. наук, доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
2-й		2-й	
Лекції			
16 год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
22 год.		4 год.	
Лабораторні			
14 год.		4	
Самостійна робота			
64 год.		104 год.	
Консультації:			
4 год.		2 год.	
Вид контролю: залік			
Загальна кількість годин – 120			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

1.1. **Мета навчальної дисципліни «Основи природознавства»** – забезпечення студентів необхідним обсягом теоретичних знань, практичних умінь і навичок, які дозволять майбутнім вчителям викладати навчальний курс «Я досліджую світ» в початкових класах на рівні сучасних вимог до освітнього процесу, підготовка їх до природоохоронної діяльності.

Завдання курсу «Основи природознавства»:

– *теоретичні*: ознайомити з концептуальними і теоретичними положеннями щодо об'єктів і явищ природи; знати суть процесів, що відбуваються в географічній оболонці Землі, мати чіткі уявлення про

різноманітність рослин і тварин, їх значенням у біосфері планети, взаємозв'язки між ними та навколишнім середовищем;

– *практичні*: формування практичних умінь та навичок раціонального природокористування і охорони природних ресурсів.

Відповідно до освітньо-професійної програми «Початкова освіта» першого рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта у студентів необхідно **сформувати інтегральну, загальні і фахові компетентності**, а саме:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.

ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-4. Здатність працювати в команді.

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК-14. Здатність до самоаналізу, самовдосконалення та підвищення якості професійної діяльності.

СК-15. Здатність орієнтуватися в культурно-історичних особливостях регіону, з подальшим використанням отриманих знань в професійній діяльності.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Основи природознавства» є сформована природнича компетентність на рівні стандарту повної загальної середньої освіти.

3. Результати навчання за дисципліною

	Програмні результати навчання визначені ОП
ПР-06	Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.
ПР-13	Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.
ПР-19	Збирати, інтерпретувати та застосовувати культурні надбання регіону в освітньому процесі початкової школи.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	<p>Студент: виявляє всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу з природничих наук, матеріали передбаченої програми;</p> <ul style="list-style-type: none"> – опрацьовує основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; – проявляє творчі здібності в розумінні, логічному, стислому та ясному трактуванні навчального матеріалу з природничих наук; – на високому рівні володіє традиційними та новими методичними підходами до викладання конкретних тем, наводить приклади з теми; – засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності.
82 – 89	<p>Студент: виявляє систематичні та глибокі знання навчального матеріалу з природничих наук вище середнього рівня;</p> <ul style="list-style-type: none"> – демонструє уміння виконувати завдання, передбачені програмою; – опрацьовує літературу, рекомендовану програмою; – володіє традиційними та новими методичними підходами до викладання конкретних тем, наводить приклади за сучасними підходами; – засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності.
74 – 81	<p>Студент загалом: має добрі знання навчального матеріалу з природничих наук;</p> <ul style="list-style-type: none"> – при виконанні передбачених програмою завдань припускає низку помітних помилок; – опрацьовує основну літературу до теми; – демонструє систематичний характер знань з природничих наук; – здатний до самостійного рішення подальшої професійної діяльності.
64 – 73	<p>Студент: має знання навчального матеріалу з природничих наук в обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності;</p> <ul style="list-style-type: none"> – справляється з виконанням завдань, передбачених програмою; – ознайомлюється з основною літературою, рекомендованою програмою; – припускає значну кількість помилок або недоліків у відповідях на запитання з природничих наук та при виконанні завдань тощо, принципів, які може усунути самостійно.
60 – 63	<p>Студент: виявляє знання основного навчального матеріалу з природничих наук в мінімальному обсязі, але необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності;</p> <ul style="list-style-type: none"> – в основному виконує завдання, передбачені програмою; – ознайомлюється з основною літературою, рекомендованою програмою; – припускає помилки у відповідях на запитання при

	співбесідах, тестуванні та при виконанні завдань тощо, які може усунути лише під керівництвом та за допомогою викладача
35 – 59	Студент: має значні прогалини в знаннях з природничих наук; – допускає принципові помилки при виконанні передбачених програмою завдань.
1 – 34	Студент: не має знань зі значної частини навчального матеріалу з природничих наук; – допускає принципові помилки при виконанні більшості передбачених програмою завдань; – не спроможний самостійно засвоїти програмовий зміст.

Розподіл балів

Поточний контроль			Контроль самостійної роботи	Сума	Підсумкова контрольна робота	Загальна сума
Розділ	Тема					
Розділ 1	T.1.1	–	3	75	25	100
	T.1.2л	4				
	T.1.3	3				
	T.1.4	4				
	T.1.5п.	3				
	T. 1.5л	4				
	T.1.6	3				
Розділ 2	T.2.1	3	3	75	25	100
	T.2.2л	4				
	T.2.3л	4				
	T.2.4	3				
	T.2.5	4				
	T.2.6	4				
	T.2.7л	4				
Розділ 3	T.3.1	3	4	75	25	100
	T.3.2	3				
	T.3.3л	4				
	T.3.4	3				
	T.3.5л	2,5				
	T.3.6л	2,5				
Разом		65	10			

T 1.1, T 1.2 ... T 4.3 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, тестування, презентації результатів виконаних завдань, оцінка самостійної роботи здобувачів освіти.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ I. БОТАНІКА ЯК НАУКА

Тема 1.1. Вступ. Будова мікроскопа, правила роботи з ним.

Тема 1.2. Основи цитології та гістології рослин. Дослідження рослинної клітини. Рослинні тканини.

Тема 1.3. Зародок і проросток: морфологічні типи насіння; проростання насіння; будова проростків.

Тема 1.4. Корінь і кореневі системи: корінь, визначення та функції; анатомічна будова кореня; спеціалізація та метаморфоз. Анатомія кореня.

Тема 1.5. Пагін і система пагонів: загальна характеристика пагона; листок – бічний орган пагона; фотосинтез і дихання; видозміна листка, видозміни пагона. Внутрішня будова стебла і листка

Тема 1.6. Квітка і плід: будова квітки (чашечка, віночок, андроцей, гінецей); насінне розмноження рослин; запліднення рослин; суцвіття; плоди (соковиті та сухі).

Тема 1.7. Різноманітність рослин. Систематика рослин та екологічні групи.

РОЗДІЛ II. ЗЕМЛЕЗНАВСТВО ЯК НАУКА

Тема 2.1. Землезнавство як наука. Земля і Всесвіт.

Тема 2.2. План і карта.

Тема 2.3. Земля – планета: фігура та розміри Землі; внутрішня будова Землі; фізичні властивості землі; рух Землі навколо своєї осі та навколо Сонця.

Тема 2.4. Літосфера. Форми рельєфу Землі: склад та типи земної кори; ендегенні та екзогенні процеси, що змінюють земну поверхню; планетарні форми рельєфу.

Тема 2.5. Атмосфера. Будова та характеристика атмосфери: склад та будова атмосфери; нагрівання атмосфери; вода в атмосфері; циркуляція атмосфери. Погода і клімат. Погода і клімат.

Тема 2.6. Гідросфера: загальні відомості про гідросферу; Світовий океан та його частини; води суші (підземні води, річки, озера, болота).

Тема 2.7. Біосфера. Глобальна екологія як прикладна галузь землезнавства: межі біосфери; особливості живої речовини. Типи організмів; екологічні фактори середовища; екологічні стратегії людства.

Тема 2.8. Природа України. Природа Сумської області.

РОЗДІЛ III. ЗООЛОГІЯ ЯК НАУКА

Тема 3.1. Зоологія як наука. Підцарство Одноклітинні (Protozoa), та Багатоклітинні (Metazoa). Безхребетні тварини. Підцарство Одноклітинні (Protozoa): Тип Саркомастігофори (Sarcomastigophora); Тип Апікомплекси (Apicomplexa); Тип Інфузорії або Війконосні (Infusoria, або Ciliophora).

Тема 3.2. Підцарство Багатоклітинні (Metazoa): Тип Кишковопорожнинні (Coelenterata); Тип Плоскі черви (Platyhelminthes); Тип Круглі черви (Nematoda); Тип Кільчасті черви (Annelida).

Тема 3.3. Тип Членистоногі (Arthropoda): Клас Павукоподібні (Arachnida). Клас Комахи (Insecta).

Тема 3.4. Тип Хордові (Chordata). Загальна характеристика основних класів. Н/Клас Риби. Загальна характеристика. Систематика: будова і життєві функції риб; поведінка риб; систематичний огляд риб.

Тема 3.5. Клас Земноводні або Амфібії (*Amphibia*). Внутрішня будова жаби.

Тема 3.6. Клас Плазуни або Рептилії: будова і життєві функції земноводних та плазунів; поведінка земноводних та плазунів; систематичний огляд земноводних та плазунів; роль та значення плазунів. Охорона тварин.

Тема 3.7. Клас Птахи (*Aves*): будова і життєві функції; поведінка птахів; систематичний огляд птахів; значення птахів. Охорона й приваблювання птахів.

Тема 3.8. Клас Ссавці, або Звірі (*Mammalia*): будова і життєві функції; поведінка ссавців; систематичний огляд; екологія, значення, охорона ссавців.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.роб.		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.роб.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ I. Ботаніка як наука												
Тема 1.1. Вступ. Будова мікроскопа, правила роботи з ним	2	–	–	–	–	2	4	–	–	–	–	4
Тема 1.2. Дослідження рослинної клітини. Рослинні тканини	6	2	–	2	–	2	8	2	–	2	–	4
Тема 1.3. Зародок і проросток	6	–	2	–	–	4	4	–	–	–	–	4
Тема 1.4. Корінь і кореневі системи. Анатомічна будова кореня	6	–	2	–	–	4	6	–	2	–	–	4
Тема 1.5. Пагін і система пагонів. Внутрішня будова стебла і листка	8	2	2	2	–	2	4	–	–	–	–	4
Тема 1.6. Квітка і плід	6	2	2	–	–	2	6	–	–	–	–	6
Тема 1.7. Різноманітність рослин	4	–	–	–	–	4	6	–	–	–	–	6
Разом за розділом I	38	6	8	4	–	20	38	2	2	2	–	32
Розділ II. Землезнавство як наука												
Тема 2.1. Землезнавство як наука. Земля і Всесвіт	5	1	2	–	–	2	4	–	–	–	–	4
Тема 2.2. План і карта	4	–	–	2	–	2	6	–	2	–	–	4
Тема 2.3. Земля – планета	4	–	–	2	–	2	6	2	–	–	–	4
Тема 2.4. Літосфера. Форми рельєфу Землі	6	2	2	–	–	2	4	–	–	–	–	4
Тема 2.5. Атмосфера. Будова та характеристика атмосфери. Погода і клімат	5	1	2	–	–	2	4	–	–	–	–	4
Тема 2.6. Гідросфера. Світовий океан. Води суші	6	2	2	–	–	2	6	–	–	–	–	6
Тема 2.7. Біосфера. Глобальна екологія як прикладна галузь землезнавства	4	–	–	2	–	2	6	–	–	–	–	6
Тема 2.8. Природа України. Природа Сумської області	6	–	–	–	–	6	6	–	–	–	–	6
Разом за розділом II	40	6	8	6	–	20	42	2	2	–	–	38

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	11	12
Розділ III. Зоологія як наука												
Тема 3.1. Зоологія як наука. Безхребетні тварини. Підцарство Одноклітинні (Protozoa)	3	1	2	–	–	–	2	–	–	–	–	2
Тема 3.2. Підцарство Багатоклітинні (Metazoa). Тип Кишковопорожнинні (Coelenterata). Тип Плоскі черви (Platyhelminthes). Тип Круглі черви (Nematoda) Тип Кільчасті черви (Annelida)	6	–	2	–	–	4	4	–	–	–	–	4
Тема 3.3. Тип Членистоногі (Arthropoda). Клас Павукоподібні. Клас Комахи.	7	1	–	2	–	4	6	–	–	–	–	6
Тема 3.4. Н/Клас Риби. Загальна характеристика. Систематика	5	1	2	–	–	2	4	–	–	–	–	4
Тема 3.5. Клас Земноводні або Амфібії. Внутрішня будова жаби	3	–	–	1	–	2	4	–	–	–	–	4
Тема 3.6. Клас Плазуни або Рептилії	3	–	–	1	–	2	4	–	–	–	–	4
Тема 3.7. Клас Птахи	6	–	–	–	2	4	4	–	–	–	–	4
Тема 3.8. Клас Ссавці або Звіри	9	1	–	–	2	6	12	2	–	2	2	6
Разом за розділом III	42	4	6	4	4	24	40	2	–	2	2	34
Усього годин	120	16	22	14	4	64	120	6	4	4	2	104

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Зародок і проросток	2	–
2.	Корінь і кореневі системи. Анатомічна будова кореня	2	2
3.	Пагін. Система пагонів	2	–
4.	Квітка і плід	2	–
5.	Землезнавство як наука. Земля і Всесвіт	2	–
6.	План і карта	–	2
7.	Літосфера. Форми рельєфу Землі	2	–
8.	Атмосфера. Будова та характеристика атмосфери	2	–
9.	Гідросфера. Світовий океан. Води суші	2	–
10.	Зоологія як наука. Безхребетні тварини. Підцарство Одноклітинні	2	–
11.	Підцарство Багатоклітинні. Тип Кишковопорожнинні. Тип Плоскі черви. Т. Круглі черви. Т. Кільчасті черви	4	–
12.	Н/Клас Риби. Загальна характеристика. Систематика риб	2	–
	Разом	22	4

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Дослідження рослинної клітини. Рослинні тканини	2	2
2.	Внутрішня будова стебла і листка	2	–
3.	План і карта	2	–
4.	Земля – планета	2	–
5.	Біосфера. Глобальна екологія як прикладна галузь землезнавства	2	–
6.	Тип Членистоногі. Клас Павукоподібні. Клас Комахи	2	–
7.	Клас Земноводні або Амфібії	1	–
8.	Клас Плазуни або Рептилії	1	–
9.	Клас Ссавці або Звіри	–	2
	Разом	14	4

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Атлас. Наша планета. Київ : ЗАТ «Інститут передових технологій», 2005. 33 с.
2. Багров М.В. Землезнавство. Київ : Либідь, 2000. 268 с.
3. Бурдіян Б. Г. Практикум з зоології. Київ : Вища школа, 1985. 215 с.
4. Брайон О.В., Чікаленко В.Г. Анатомія рослин. Київ : Вища школа, 2002. 270 с.
5. Гришко-Богменко Б. К. Географія рослин з основами ботаніки. Київ: Вища школа, 1991. 175 с.
6. Дерев'янюк В. О. Ботаніка : Лабораторний практикум. Кіровоград, РВЦ КДПУ імені В. Винниченка, 2006. 233 с.
7. Догель В. А. Зоология беспозвоночных. М. : Высш. шк., 1981. 606 с.
8. Лебединський М. М. Загальна географія в поняттях, термінах, таблицях. Київ : 1998. 128 с.
9. Масляк П. О. Хрестоматія з географії України : посіб. для вчителів. К. : Генеза, 1994. 350 с.
10. Ковальчук Г. В. Зоологія з основами екології. Суми : Університетська книга, 2003. 592 с.
11. Стеблянюк М. І. Ботаніка : анатомія і морфологія рослин : навч. посіб. К. : Вища шк., 1995. 384 с.
12. Шарова І. Х. Зоология беспозвоночных. К. : Еладос, 2002. 356 с.
13. Штойко П. І. Концепції природознавства : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені І.Франка, 2011. 456 с.
14. Яришева Н. Ф. Основи природознавства. Природа України : навч. посіб. К. : Вища школа, 2008. 335 с.
15. Яришева Н. Ф. Основи природознавства : Природа України : навч. посіб. К. : Вища школа, 1995. 335 с.

Додаткові:

1. Васютіна Т.М., Сав'юк Г.П., Сав'юк М.І. Основи природознавства: землезнавство. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Початкова освіта». К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2014. 130с.
2. Гаврилов В. П. Путешествие в прошлое Земли. М. : Недра, 1986. 56 с.
3. Гурштейн А. А. Извечные тайны неба. М. : Наука, 1991. 73 с.
4. Калесник С. В. Общие географические закономерности Земли. М. : Просвещение, 1970. 120 с.
5. Мазурович Б. М. Безхребетні тварини. К. : Рад. шк., 1974. 150с.
6. Мукитанов Н. К. От Страбона до наших дней. М. : Мысль, 1985. 320 с.
7. Русаков М. Г. Землезнавство і краєзнавство. К. : Вища школа, 1970. 145с.

8. Марисова І.В., Талкош В.С. Птахи України. К.: Вища шк., 2004. 45 с.
9. Марченко В.І., Просина В.В. Зоологія безхребетних і водних ссавців. К.: Вища шк., 1994. 162 с.
10. Федоренко А.Г. Охорона рідкісних видів фауни. Київ: Урожай, 1985. 64с.
11. Борейко В. Є., Архипчук В.О. Охоронна тваринного світу. К.:Урожай, 2002. 224 с.
12. Щербак Г. Й. Зоологія безхребетних : кн. 1-3 К. : Либідь, 1995–1997. Кн. 1. – 320 с.; Кн. 2. 319 с.

Інформаційні ресурси

1. www.e-ukraine.org/cms-service.
2. www.iteach.com.ua/about/presentations.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

До навчальної дисципліни «Основи природознавства» розроблено дистанційний курс, який розміщений на сайті дистанційного навчання Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Режим доступу: <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=2355>

Курс доступний для перегляду тільки зареєстрованим користувачам.